

IZ GLAZBENE PROŠLOSTI

Kako je nastala Hrvatska himna *Lijepa naša domovino*

Prije 100 godina napisao je Fr. Š. Kuhač „osamaest životopisa ilirskih glazbenika... kao vjerodostojan svjedok“. Sam je napisao u predgovoru knjižice i slijedeće riječi: „Nastojao sam, da budem nepristran u priznavanju njihovih zasluga, da uza sve njihove nesavršenosti i nedostatke podadem u njima primjer našim mlađim glasbenim pregaocima, koje treba sokoliti i pobuđivati na ozbiljnu nauku, da budu u svojoj struci kud i kamo savršeni, nego što su im pređi bili.“

Knjiga je nagrađena iz zaklade Adolfa Veber-Tkalčevića za godinu 1892. a tiskana je u Zagrebu 1893. u nakladi Matice Hrvatske.

U njoj – između ostalog – opisuje Kuhač kako je nastala francuska Marseljeza i hrvatska himna *Lijepa naša* za koju kaže da je riječi pjesme napisao Antun Mihanović koje su tiskane u *Danici* br. 10 od 14. veljače 1835., a Josip Runjanin „ishitrio je za pjesmu *Lijepa naša domovina* napjev godine 1846. u Glini, gdje je tada u svojstvu carskoga kadeta u posadi bio.“

Ovdje, u *Sv. Ceciliji* tiskali smo zbog važnosti i vrijednosti cijeli Kuhačev članak o Josipu Runjaninu i nastanku hrvatske himne, da mnogi koji to neznaju, naročito mlađi, upoznaju kako je skladana hrvatska himna i kako ju je narod primio. Na kraju Kuhačevog članka, umjesto prve i zadnje kitice, tiskali smo cijeli tekst himne kako je bio otisnut u *Danici Ilirskoj* 1835. god. pod nazivom: „Horvatska domovina“.

T.

Josip Runjanin, ishitralac melodija za hrv. pjesme.

Znademo iz poviesti pa i iz praktičkoga života, da se kadikad zbivaju u dva razna naroda posvema slični događaji, ma da im nije bio povod jedan te isti, niti da je jedan narod drugi oponašao. Takva dva slučaja zbila su se na glazbenom polju, sa postankom melodija dviju pjesama, u Franceza i Hrvata.

Godine 1792. dne 20. travnja naviesti Francuska rat Austriji. Ova činjenica uzbudi ženijskoga častnika od dvadeset i dvie godine Josipa Rouget de l'Isle, koji je tada bio u Strassburgu u posadi, da spjeva pjesmu, koja bi imala usplamtiti francesku vojsku. U kući maršala Strassburškoga Dietricha, izvrstnoga

franceskoga rodoljuba, spjevao je mladi častnik u noći 20. travnja god. 1792. pjesmu, kojoj je nadjenao naslov „Le chant de guerre de l'armée du Rhin“, te ishitri na nju ujedno i napjev. Rouget nije bio učen glazbenik, ali je umio ponješto glasovirati, po kajdama pjevati i melodiju svoju sam ukajditi.

Za nekoliko dana pjevala je sjeverna franceska vojska tu popievku s velikim oduševljenjem uz pratnju vojničke svirke. Došavši ta vojska mjeseca srpnja u Pariz pjevala je tu popievku, a Parižani bili su od nje do skrajnosti ushićeni, no ne znajući od koga i od kuda potječe, nazvali su ju, pošto su ju dobrovoljci marseljski pjevali, Marseljskom himnom ili na kratko Marseljezom, koje ime nosi ta popievka još i danas. Kakva je čudesa ta himna stvorila, ne treba da potanko iznesemo, dosta će biti ako spomenemo, da je njemački glasoviti pjesnik Klopstock Rougetu rekao, kad ga je ovaj god. 1797. posjetio u Hamburgu: „Vi ste strahovit čovjek: vašom ste popievkom usmrtili pedeset hiljada vrlih Niemaca...!“ –

Unatoč tome ostao je Rouget od svojih zemljaka neopažen, te je živio u zabiti, a narod malo da ga nije zaboravio. Istom god. 1830., kada mu je već bilo 70. godina, sjetiše ga se Francezi, te ga počеше u velike slaviti. Umro je 20. lipnja god. 1836.

Glede melodije marseljeze valja istaknuti, da se je Rouget – ishitrujuć napjev za svoju pjesmu – ugledao u „Credo“ jedne mise bečkoga komponiste Holtzmanna, koju su misu u Strassburgu kadikad izvadjali. U ostalom Rouget nije počinio kradju, uzevši Holtzmanovu melodiju, kakva je već bila, već je upotrebio samo nekoliko fraza, koje su mu nehotice od te melodije u glavi ostale. No ako je i naći u melodiji marseljeze prizvuka spomenutog „Credo“, to je Rouget sve prizvuke tako prilagodio glazbenoj tradiciji franceskoga puka i stvorio takovu čistu francesku melodiju, da porietlo njezino samo muzikolog upoznati može.

Nješto slična kao sa franceskom „marseljezom“ dogodilo se je i sa hrvatskom pjesmom Antuna Mihanovića „Lijepa naša domovina“, koja je našla uglazbioca u c. kr. krajiškom kadetu Josipu Runjaninu. I ovaj nije bio vještiji glazbi od Rougeta, ali mjesto glasovira umio je udarati u kitaru i u cindru (Zither), te pjevati po kajdama. Mladoga i vatrenoga našega rodoljuba Runjanina uzniala je Mihanovićevo pjesma tako, da je kušao za nju ishitriti napjev, pošto se nije našao ni jedan od naših tadašnjih glazbotvoraca, koji bi tu pjesmu uglazbio bio, premda je ona još godine 1835. ugledala svjetlo u „Danici“ (u br. 10. od 14. veljače). Runjanin misleći, da je prvi uvjet za narod težeći za slobodom, ljubiti i uzveličavati otačbinu, u kojoj si se rodio i u kojoj obitavaš, ishitrio je za pjesmu, „Lijepa naša domovina“ napjev godine 1846. u Glini, gdje je tada u svojstvu carskoga kadeta u posadi bio.

Pogledom na sadržaj pjesme, koja uči diviti se toj hrvatskoj domovini i ljubiti ju, melodija je te pjesme više ljupka i ushitna nego li ratoborna ili buntovnička, kako je to marseljeza. Pa kako se Rouget oslonio pri ishitrenju svoga napjeva na melodiju njemačku, tako i naš Runjanin na melodiju talijansku. Melodija, koja je Runjaninu pri ishitrenju napjeva „Liepe naše domovine“ u ušima zujila, potječe iz trećeg čina Donizettieve opere „Lucia di Lammermoor“, gdje ju pjeva tenor Edgardo i bariton Enrico u dvopjevu. Naša melodija u ostalom nije plagijat, već je slobodno prerađena i pohrvaćena, kako je ona za marseljezu pofrancežena.

Da čitatelj uzmogne sam prosuditi zanimivi taj preobražaj, evo Donizettieve i Runjaninove melodije:

Donizetti.

O so-le più rat-to a sor-ger t'ap-pre-sta, ti cin-ga-di
 san-gue ghir-lan-da fu-ne-sta con quel-la ri-schia-ra l'or-
 ri-bi-le ga-ra d'un o-dio mor-ta-le, d'un cie-co fur-
 ro-re, o so-le più rat-to ri-sor-gi e ri-schia-ra d'un
 o-dio mor-ta-le il cie-co il cie-co fu-ror.

Runjanin.

Lie-pa naša do-mo-vi-na, o ju-nač-ka zem-ljo mi-la,
 sta-re slu-ve dje-do-vi-na, da bi vaz-da nast-na bi-la.
 mi-la ka-no si nam sla-vna, mi-la si nam ti je-di-na.
 mi-la ku-da si nam rav-na, mi-la ku-da si pla-ni-na.

Runjanin je doduše svoju melodiju sam ukajdio, ali mi nemamo žalibože njegove ukajdbe, već samo onu, koju je Vatroslav Lichtenegger (bivši koralista i učitelj pjevanja u glazbenom zavodu i u preparandiji) napisao godine 1861. po predaji. No slavni naš pjesnik i gorljivi hrvatski patriota pukovnik Ivan vitez Trnski, koji je tada skupa s Runjaninom u Glini službovao, uvjeravao me je, da je Lichtenegger Runjaninovu melodiju, ako ne posvema točno ukajdio, to ipak prilično onako, kako su ju tada u Glini pjevali uz pratnju kitare, u koju se je Runjanin dobro razumio.*

Iz svega toga vidimo, da je napjev na francesku pjesmu „Allons, enfans de la patrie“ i napjev za hrvatsku pjesmu „Liepa naša domovina“ ishitrio patriotski vojnik, da nije ni Rouget ni Runjanin bio učeni komponista, da je jednomu i drugomu dala povod tuđa popievka i da je jedan i drugi tuđu melodiju preradio po glazbenoj tradiciji svojega naroda; a napokon, da se franceski narod isto tako dugo nije brinuo za ishitrioca svoje himne, kako hrvatski narod za svojega.

Što se u objema popievkama ne sudara, jest to, da je tekst i napjev franceske himne ishitrila jedna osoba, tekst hrvatske himne pak da je spjevao drugi čovjek; nadalje, da naša himna ne izazivlje narod na očajnu borbu i na mržnju drugoga naroda kako marseljeza, već da uči ljubiti liepu našu domovinu. U smislu prave himne, to jest hvalospjeva, daleko je marseljeza od himne, ali i naša popievka nije u onom smislu himna, kojom se uzveličava vladareva osoba koje zemlje, ali je zato ipak prava himna, jer slavi otačbinu.

U naravi stvari leži, da ustanička popievka mora imati u tekstu i u melodiji krepkih, vatrenih, neodoljivih fraza; osobna himna, da je religiozna i puna strahopočitanja, narodna himna pako da je jednostavna, dostojanstvena i ponosita.

Sudbina obiju himna ne sudara se još u tome, što je marseljeza prodrla za kratko vrijeme u sve slojeve franceskoga društva sviju krajeva, i što su ju Francezi proglasili narodnom himnom, dok je popievka „Liepa naša domovina“ trebala gotovo pedeset godina, dok je prodrla u sve naše krajeve i dok je bila prihvaćena za hrvatsku narodnu himnu.

Zašto je tomu tako dugo trebalo, vrijedno je da se znade. Kako su mi pripoviedali vjerodostojni svjedoci Runjaninova doba, doprla je popievka „Liepa naša domovina“ još godine 1846. u Zagreb, no naši njemački glazbenici nikako nisu htjeli nju uobičajiti, još manje pak upotrebljavati narodnom himnom, jer da nije komponovana u stilu koralnom, svaka pak himna (oni su dakako uvijek mislili samo na lojalne himne) treba da bude religiozna i ponizna. Sam Lisinski pristao je uz ovo mnijenje. „Znademo jako dobro“ – govorili bi naši njemškutari medju sobom – „da i „Još Hrvatska“ ne odgovara himni, dapače još manje nego „Liepa naša domovina“, ali onu moramo zato kod raznih narodnih svečanostih svirati ili pjevati, jer potječe... od mogučega dra. Gaja“.

* Isto to tvrdi i bratić Josipa Runjanina, gosp. dr. Runjanin u listu od 26. kolovoza god. 1893. upravljenom na me: „Mogućće, da je melodija, kojom je on (Josip) pjevao pjesmu „Liepa naša domovina“ imala u nekoliko čega različitoga od današnje melodije, meni ipak, ako i laiku u muzici, čini se, da je njegova melodija bila istovjetna, kako se ona i danas pjeva.“

(Nastavak slijedi)